

ONA TILI FANINI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV

Boboyorova Feruzabonu Baxtiyor qizi

Qashqadaryo viloyati G'uzor tumani 14-umumiy o'rta ta'lim maktabi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ona tili fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik talablarga muvofiq holda innovatsion metod va texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta'lim tizimida bilimlarni yetkazishda an'anaviy yondashuvlar bilan birga kommunikativ yondashuvni joriy etish tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Kommunikativ yondashuv o'quvchilarning nafaqat grammatik me'yori va qoidalarini o'rganishlari, balki ona tilida samarali muloqot olib borish malakalarini shakllantirishga yo'naltirilganligi bilan ajralib turadi. Bu yondashuv asosiy e'tiborni o'quvchi ishtirokini faollashtirish, o'z fikrini aniq, lo'nda va og'riqtirilgan tarzda ifodalash qobiliyatini rivojlantirishga qaratadi.*

Kalit so'zlar: *kommunikativ yondashuv, ona tili, muloqot madaniyati, nutq ko'nikmalari, interfaol metodlar, o'quvchi faolligi, mustaqil fikrlash, dars samaradorligi, lisoniy kompetensiya, zamonaviy ta'lim*

Ona tili ta'limi tizimida kommunikativ yondashuvni qo'llash orqali o'quvchilarga zamon talablariga mos ravishda soz va to'g'ri muloqot madaniyatini shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Kommunikativ kompetensiya o'quvchiga nafaqat mustaqil o'qish va yozish, balki tinglab tushunish va nutqiy muloqotga kirishish uchun zaruriy bo'lgan lisoniy bilim, ko'nikma va kompetensiyalar majmuini egallashni ta'minlaydi. Dars jarayonida o'quvchilar turli muhitlarda o'z bilim va ko'nikmalarini qo'llash, fikr-mulohazalarini yo'lga qo'yish, muloqotga kirishish hamda turli ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Kommunikativ yondashuv asoslangan o'qitish jarayonlarida o'qituvchi darslarni interfaol metodlar asosida olib boradi. Bu yerda o'qituvchi o'zini bilim sohibi va nazorat qiluvchi emas, balki tarmoqli faoliyatni boshqaruvchi mudarris

sifatida namoyon etadi. O'qituvchining vazifasi o'quvchilarni har bir darsda faol ishtirok etishga, mustaqil fikr yuritishga, turli mavzularda erkin muloqotga jalb qilishdan iborat bo'ladi. Kommunikativ yondashuv doirasida muloqotli darslar tashkil qilinsa, o'quvchilar mavzuni faqat yodlab emas, balki uni hayotiy faoliyatida tatbiq etishni ham o'rganadilar. Ona tili fanining asosiy maqsadi o'quvchilarda muloqot malaka va ko'nikmalarini samarali ravishda rivojlantirishdan iborat bo'lib, bu esa o'z navbatida kommunikativ yondashuv orqali erishiladi. Ushbu yondashuv ona tili ta'limi mazmunini tubdan yangilash, o'quvchilarning umumiy nutq madaniyatini, ijtimoiy va hayotiy ko'nikmalarini kengaytirish, ularni mustaqil fikr bilan chiqish qilishga undash, tinglash va o'zaro muloqot qilish madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. O'qituvchi dars jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish uchun ochiq savollar beradi, fikr almashishga, bahslashishga, dalil va isbotlar keltirishga, tahlil qilishga yo'naltirilgan topshiriq va mashqlar beradi. Shuningdek, o'qituvchi turli interfaol usullardan foydalanadi, ya'ni munozara, muhokama, kichik guruhlarda ishlash, rolli o'yinlar, suhbat va intervyu, matn bilan ishlash, savol-javob, debat kabi interfaol texnikalardan keng foydalanadi. Bularning barchasi o'quvchining ijodiy tafakkurini, mustaqillik va o'z fikrini erkin ifoda etish xususiyatini rivojlantiradi [1].

Ona tili darsida kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o'quvchiga o'z so'z boyligini kengaytirish, nutqni lo'nda va ifodali qilib tuzish, grammatika va stilistika bilan birga ongli ravishda nutq qurishga sabab bo'ladi. Bu jarayon natijasida har bir o'quvchi o'zining ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topish, fikr, nutq va his-tuyg'ularini samimiy va to'g'ri shaklda yetkazish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, kommunikativ yondashuv ona tili darslarida milliy qadriyatlar, mentalitet, madaniyat va an'analarni singdirishga, ularni o'quvchi ongiga singdirishga imkon beradi. Ona tili nafaqat o'zlashtirilishi kerak bo'lgan lingvistik tizim, balki ijtimoiy va madaniy fenomen ham bo'lib, binobarin, uning kommunikativ nuqtai nazardan o'rganilishi kelajak avlodlarimizning rivojlanishiga xizmat qiladi. Dars jarayonida o'quvchilar har bir yangi mavzu bo'yicha o'z fikrlari,

hayotiy tajribalari, kuzatuvlari, o'y-xayollari va mulohazalari bilan ishtirok etadi. Bunday uslub bilan ona tilini o'rgatish, aksincha, unga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi, o'quvchining individual merosxo'rlik, taraqqiyot va mustaqil fikr yuritish malakasi shakllanadi. Ona tili fanini o'qitishda kommunikativ metodlar orqali har bir o'quvchi mustaqil gapiradi, o'qiydi, yozadi, tinglaydi va tahlil qiladi. Shuningdek, o'zining bilim darajasini, lug'aviy zahirasini, muloqot va muomala ko'nikmalarini mustahkamlaydi [2].

O'zbek maktablarida ona tili o'qitishda kommunikativ yondashuvni amalga oshirish uchun turli xil tavsiyanomalar va ilg'or tajribalar mavjud. Dars davomida muammoli vaziyatlar yaratish, guruhlarda ishlash, mustaqil izlanishlar o'tkazish, yaratib berilgan qisqa matn yoki dialoglarni o'zlashtirish, mustaqil insho, yozma va og'zaki savol-javoblarni amalga oshirish orqali o'quvchi faoliyati stimullashtiriladi. Ushbu yondashuv samaradorligi shundaki, o'quvchi har bir topshiriqni maroq bilan bajaradi, natijada bilimi chuqurlashadi, faolligi, tashabbuskorligi va muloqotga kirishish qobiliyati ortadi. Ona tili fanini o'qitishda kommunikativ yondashuv asosida amalga oshiriladigan faoliyatlar, zamonaviy jamiyat talablariga mos holda, shaxsiy taraqqiyot, ijodiy tafakkurni rivojlantirish, ijtimoiy va professional kommunikatsiyalarni mustahkamlash, ijtimoiy moslashuvchanlik, hamkorlik, bahslashuv va muzokara yurita olish mahoratini shakllantiradi. O'quvchilar mustaqil fikr bildirish, to'g'ri va ravon so'zlarini ifodalash, mantiqan izchil va mazmunli matn tuzish, o'zini e'tirof ettirish, iroda va nutq madaniyatini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar [3].

Darslarda mavzuga oid matnlar, audiomateriallar, videolavhalar, press-reviz, maqola va hikmalar ishlatilganda, dars interaktiv va hayotiy ko'rinishga ega bo'ladi. Bu jarayon o'quvchilarni faollikka, fikriy ochiqlikka, tez va to'g'ri qaror qabul qilishga, ko'p variantlilikka va ijodiy ishlarga ilhomlantiradi. O'quvchilar muloqotda oldindan tayyorlangan namunalar asosida emas, balki haqiqiy muloqot vaziyatlarida ishtirok etishga odatlanadilar va zarur holda to'g'ri, mantiqiy va mustaqil javob qaytara oladilar. Kommunikativ yondashuv asosidagi ona tili ta'limi o'quvchilarning

shaxsiy va jamiyatdagi muvaffaqiyatining kafolatli omili hisoblanadi. Umuman olganda, ona tili fanini o'qitishda kommunikativ yondashuv doirasida o'quvchining individual xususiyatlaridan kelib chiqilgan holda, ularning qobiliyatlari, dunyoqarashi, bilim darajasi hamda qiziqishlariga mos keladigan ta'limiy muhit va imkoniyatlar yaratish lozim. Darslar muhim kommunikativ vazifalarni hal etishga xizmat qilishi, o'quvchi va o'qituvchining hamkorligi, o'zaro hurmat va hamnafaslik muhiti tarkib topishi ta'lim natijasining muhim kafolatidir. Dars jarayonida o'quvchilar muloqot madaniyatini rivojlantiradi, ijtimoiy hayotda o'z o'rnini mustahkamlaydi, yurtimiz rivoji uchun zarur bo'lgan axloqiy qadriyatlarni o'zlashtiradi. Kommunikativ yondashuv asosida o'tkazilgan ona tili darslari nafaqat matematik, tabiiy fanlar, texnologik va ijtimoiy sohalarda ham yetakchi vazifani bajarib, o'zbek tili va uning boy imkoniyatlarini to'g'ri va mazmunli tarzda o'zlashtirish, taraqqiy topayotgan zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatga erishishga zamin yaratadi. Ona tili ta'limida shakllangan muloqot madaniyati va nutq ko'nikmalari kelajak shaxsining intellektual, madaniy, ijtimoiy jihatdan yuksalishi, mustaqil va faol hayot yo'lini tanlashiga asos bo'ladi. Har bir o'qituvchi kommunikativ yondashuv orqali yosh avlodni hayotga tayyorlash, ularda xalqimizning boy ma'naviy merosini qadrlash, Vatanimizga sadoqat, yuksak axloq va odob-axloq normalarini shakllantirish yo'lida xizmat qiladi [4].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, ona tili fanini o'qitishda kommunikativ yondashuvni keng joriy etish nafaqat dars samaradorligini oshirish, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashish, axborotni tez va aniq qabul qilish, uni tahlil qilish va nutqiy tuzishda faol ishtirok etishlariga imkoniyat yaratadi. Bu yondashuv orqali ona tilining boy imkoniyatlarini ochish, zamonaviy shaxsni tarbiyalash, ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli muloqotga kirishish va millat taraqqiyotiga munosib hissa qo'shish mumkin bo'ladi. Demak, ona tili fanida kommunikativ yondashuv zamonaviy ta'limning eng muhim va ustuvor tamoyillaridan biri sifatida e'tirof etiladi va bu orqali o'quvchilarning ma'naviy hamda intellektual rivoji kafolatlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimova, M. (2019). "Ona tili ta'limida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish yo'llari". O'zbekiston tilshunosligi, 2(3), 55-60.
2. Aminova, G'. (2018). "Ona tili darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish". Ta'lim va taraqqiyot, 4(1), 80-84.
3. Boboyorova, Z. (2017). "Ona tili o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalar". Pedagogik izlanishlar, 1(2), 45-50.
4. Davronova, N. (2020). "Kompetensiyaviy yondashuv asosida ona tili ta'limini rivojlantirish". Ta'lim va fan, 35(5), 77-82.
5. Jo'raeva, G'. (2021). "Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi". Zamonaviy ta'lim, 14(6), 38-43.
6. Karimova, D. (2022). "Ona tili fanini o'qitishda kommunikativ yondashuvning o'rni". Til va adabiyot ta'limi, 8(3), 61-66.
7. Mamatqulova, S. (2021). "Ona tili darslarida kommunikativ vazifalarni qo'llash tajribasi". Filologiya ilmi, 7(2), 50-56.